

НАША СТРАВА

Выходзіць два разы ў тыдзень.

<p>Адрэс Рэдацыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6. (Wileńska 12, m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача святачных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.</p>	<p>Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 эл. 50 гр. Для заграўніцы ўдвай даражэй. Перамена адрэса 30 гр.</p>	<p>Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.</p>	<p>Цана абвестам: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пятыты ў 1 шпальту.</p>
---	--	--	---

№. 4 Вільня, Серада, 8-га сьнежня 1926 г. Год I

Пралітая кроў.

Пішучы ў папярэднім нумары аб выніках змаганьня адміністрацыі з адзінай масавай арганізацыяй беларускіх сялян і работнікаў—Грамадой, мы запраўды думалі, што ўсе даступныя адміністрацыйным уладам спосабы барацьбы ўжо вычарпаны.—Аднак, як аказалася, мы памыліліся: гэта паказала крывавая расправа ў Бельскім павеце.

Мы пакуль-што ўстрымаемся ад уагульнення разгрому ў Бельшчыне дазволенага ўладай легальнага зьезду легальнае арганізацыі: будзем чакаць, што злучэнцы разам з адказнымі за праліцец крыві прадстаўнікамі мясцовае ўлады будуць пакараны цэнтральнай уладай, якая хіба-ж ня можа афіцыйна пацьвярдзіць заяву пана пшодовніка № 135, што паліцыя абязана бараніць ад бандытаў толькі тых грамадзян Польшчы, якіх яна лічыць „лэйальнымі“. Але адначасна мусім ужо цяпер адзначыць адзін вынік праліцец ў Бельшчыне крыві беларускіх сялян і работнікаў ды іх соймавых „нятыкальных“ паслоў.

Калі генарал Жэліговскі па загаду па-

на маршалка Пілсудскага займаў Вільню, банда нейкіх падазронах людзей з карабінамі ў руках выбегла на вуліцу і застрэліла двух безаружных літоўскіх салдатаў. І вось адзін з выдатнейшых прадстаўнікоў літоўскага грамадзянства, праф. Міхал Біржышка, напісаў тады-ж з гэтае прычыны, што непраходнай прорвай паміж палякамі і літвінамі на доўгія часы станецца гэта маленькая струйка крыві двух забітых літвіноў...

Мы ня ведаем яшчэ, ці ў Бельшчыне ёсьць сярод ахвяр нападу — забітыя. Але з слоў паслоў, якія былі зьбіты да бяспрытомнасьці, вынікае, што ў салі разгромленага зьезду Грамады былі цэлыя лужы крыві... І гэта кроў пэўне ня скоро будзе забыта!

А мы, сяляне і работнікі, не ўпадайма на духу: ня бывала таго на сьвеце ніколі, каб пралітая кроў не давала пладоў! Дык шчыльнай гуртуйма нашыя рады, ідучы наперад раз абраным шляхам, і не давайма сябе справакаваць на неабдуманьня паступкі. Наша сіла — ў нашай арганізаванасьці, і працу нашай арганізацыі мы мусім за ўсякую цану спакойна і абдуманна даваць да канца.

Дух Асмалоўскага пануе!

Каб ня даць магчымасьці праводзіць усьведляючую і арганізуючую працу на нашых землях беларускіх землях тым партыям, якія ненавідны для ўраду і для буржуазнага і дробна-мяшчэцкага польскага грамадзянства, застаецца дагэтуль у сіле тое Распараджэньне Генаральнага Камісара Усх. Зямель Асмалоўскага аб сабранных, якое было выдадзена 25/V1919 года, іначай кажучы—у час ваенны.

Праўда, распараджэньне гэтае мае агульны характар; яму падлягалі ў сваёй працы на нашых землях ня толькі ўсе палітычныя партыі, арганізацыі, прафсаюзы, але і таварыствы культурна-асветныя, кааператывы, зямляробскія, спартыўныя і інш., значыць і тыя, якія істнуюць і працуюць на падставе статутаў, зацьверджаных адпаведнымі ўладамі. Але ў той час, як польскім, асабліва буржуазным, партыям і таварыствам ніколі адміністрацыйная ўлада не ставіла жадных перашкодаў у справе сабранных і вялікіх сходаў, — беларускія арганізацыі і таварыствы спатыкаюцца з гэтымі перашкодамі на кожным кроку. Прыкладаў да гэтага можна падаць тысячы. Колькі ўжо было забаронаў з боку Старостаў у нашых 28 беларускіх паветах на сабранныя гурткі Грамады за ўвесь час існаваньня? Гэта ж каласальная лічба! Цэнтральны Сьекрэтэрыят Грамады павінен прарабіць гэтую працу і дзь шчыраму грамадзянству акуратнае падлічэньне гэтых забаронаў, скажам, ад 1/VII. 26 г. да 1 студзеня 27 году, г. зн. за паўгоду. Гэтыя ітогі дадуць нам дакладную інфармацыю аб тым, як адміністрацыйная ўлада на мясцох змагаецца з працай найвялікшай беларускай партыі—Грамады.

Як мы ведаліся, ня менш спатыкае перашкодаў у сваёй часта культурнай працы на правініцы і Таварыства Беларускае Школы. Якіх толькі не выдумляюць перашкодаў Гурткам Таварыства Школы на правініцы старасты павяцеў Дзісьненскага, Горадзёнскага, Маладэчанскага, Вялейскага, Слонімскага і др.? Ня глядзячы на выкананьне гурткамі Т-ва ўсіх фармальнасьцяў, вымаганых ўспомненым „ваеннага часу“ Распараджэньнем Асмалоўскага, — старасты дазволу на сабранныя гурткі Т-ва не даюць. І ня толькі на сабранныя для абгаворваньня бягучых спраў, але і на сабранныя характару арганізацыйнага, — для выбараў прэзыдэнтуму гуртка.

І чаму ўсё гэта?

А таму, што праца гэтага — праца Беларускага, праца сялянскіх і работніцкіх масаў нашага народу, скіраваная да падняцьця яго культуры, яго нацыянальнага ўсьведленьня. І вось адміністрацыйная ўлада на мясцох не дазваляе гурткам Т-ва сабрацца, каб абгаварыць справу адчыньня прыватнай беларускай школы, адчыньня бібліятэкі-чытальні, устроўства Народнага Дому. Забараняючы сабранныя, боішасць старостаў не падаць нават падставаў, з прычыны якіх сабранныя ня могуць адбыцца.

Ня прымаючы да ведама паведамленьняў аб маючых адбыцца сабранных гурткаў Грамады, ці хоць-бы нават гурткаў Т-ва Беларускае Школы, старосты Дзісьненскае і асабліва паліцыя гэтага павяцеў зьрываюць за тым, каб ня сходыліся людзі — як гэта на вёсках часта бывае—у большай лічбе да аднае хаты. Гэтыя выпадкі ўжо ўважваюцца там за нелегальныя сабранныя. Так у Язьненскай гміне Дзісьн. павяцеў пакараны некалькі асоб за тое, што зыйшліся выпадкова да суседа ў лічбе больш трох, „вісьцей піў тры асобы“—як заявіў укараным рэфэрэнт карны Дзісьн. староста.

Ня глядзячы на тое, што ўспомненае распараджэньне Асмалоўскага, як выдадзенае ў часе вайны, даўно павінна было-б быць скасавана, ня глядзячы на тое, што яно ўстарэла і зусім не адпавядае жыццю мірных часоў (аб чым ня раз паднімалася пытаньне і ў Сойме), аднак-жа яно ўсё яшчэ мае сілу, бо яго істнаваньне выгладна для кіруючых польскіх кругоў. Ды мала таго, што яно жывецца! Пад гэтае распараджэньне падведзены мін. Ратайскі навет пасольскія вёскі на нашых землях. І ў той час, як улада на мясцох рэдка-рэдка калі ня даць дазволу на веча польскаму паслу, ні адзін беларускі пасол, асабліва з Клюб Грамады, у апошні час ніяк ня можа дабіцца дазволу на ўстроўства веча, навет у зачымненым памешканьні. Тут мы можам паказаць на зусім свежы факт. 28 лістапада пасол з Грамады Рак-Міхайлоўскі меўся зрабіць веча ў Горадні, у театры, на тэмы: „Сучасная палітычная сітуацыя“ і „Выбары ў Касу Хворых“. Не памагла і асабістая інтэрв'яцыя пасла ў горадзёнскім старостве напярэдадні веча. Дазволу ня далі. Веча не адбылося.

Ці будзе калі скасавана гэтае архаічнае распараджэньне Асмалоўскага? Не, гэта можна сказаць напэўна. А чаму? Бо яно даць шырокае магчымасьці адміністрацыйнай уладзе на мясцох перашкаджаць усякім правам арганізацыйнае і культурнае Беларускае працы на мясцох. А калі навет і ня выяўлены ў ім яона гэтыя магчымасьці, калі некаторыя „кацікі“ на мясцох навет павялічваюць труднасьці ў справе сабранных, а то і парушаюць у гэтым кірунку самае распараджэньне, дык ці-ж бачылі мы, каб хоць адзін з іх быў пакараны за гэта? Не.

Дух Асмалоўскага пануе!

С. Р. М.

Хто чытае нашу газету і не прысылае падпіскі, той ня спрыяе разьвіццю роднай беларускай прэсы.

БРАТЫ! Прысылайце падпісную плату, а хто задоўжыўся, выраўняйце свой доўг.

Бандыцкі канад на павятовы зьезд белар. Сял.-Раб. Грамады.

На 5 гэтага месяца быў вызначаны павятовы зьезд Бел. Сял.-Раб. Грамады Бельскага пав. На месца зьезду ў вёску Старая Вязоўка пачалі зьбірацца сябры зьезду і народ. Зьявіўся кардон паліцыі з аўтамабілямі.

Па дарозе „цывільныя“ асобы пачалі задыржаць ішоўшых людзей і пятацца пашпартаў. У кога іх ня было (а на што яны патрэбны ў вёсцы?!), задыржвалі і адбіралі партыйныя білеты, якія тут-жа перадавалі мундуравой паліцыі.

У памешканьні зьезду, аднак, набралася каля 120 чалавек. Зьявіліся таксама заступнік старасты і камэндант паліцыі.

Пры пачатку паседжаньня ў дзьверы салі пачалі ламацца тры самыя „дывілі“, якія раней адбіралі білеты; іх міліцыя зьезду ня пусьціла, паклікаючыся на тое, што ў іх няма білетаў. Хутка аднак, гэтыя „дывілі“ зьявіліся з білетаў. Міліцыя зьезду ўбачыла, што гэта тры білеты, якія былі адабраны ў сяброў зьезду на дарозе, і таксама ня пусьціла. Тады бандыты пачалі біць у дзьверы дручкамі і каламі, а потым біць вокны. З салі было відаць, што ў гэтым прыймала ўчасьце і паліцыя мундуравая. Бандыты пачалі праз вокны ўрывацца ў салю і нападаць на людзей.

Заступнік старасты і камэндант выйшлі, каб ня бачыць.

Вокны салі сталіся запраўднымі перадавымі пазыцыямі крэпасьці, дзе адбыўся рашучы бой.

Трашчэлі вокны і сьценны, ламаліся калы, дручкі і прыклады стрэльбаў. Рабілася нешта немагчымае. У гэтай самай мітусняні не прыймала ўчасьце і мундуравая паліцыя, якая ўрэшце праз чорны ўваход уварвалася ў салю і пачала біць сяброў зьезду і выганяць на двор. Там іх спатыкалі цэлыя натаўпы, якія зраў з-за дзьвяроў нападлі і білі. Паліцыя мундуравая памагала. Усюды лілася кроў, лягалі раненыя, напад забітыя, няпрытомныя.

У салі засталіся толькі паслы. Аднак, праз некалькі хвілін бандыты ўварваліся й сюды і напалі на паслоў. Паліцыя стаяла за вокнамі, і як-бы гэта яе ня тычылася. Каб „зьявіруць іх увагу“ пасол Мятла стрэліў ўверх з рэвалвэра. Тады паліцыя, запраўды, „зьявірула увагу“ і крыкамі „кто strzelal?“ — уобгала ў салю. Паслы стаялі акружаныя бандытамі, якіх і на вачох паліцыі рабілі сваё дзела. На вачох паліцыі пасыпаліся ўдары яшчэ ў большай меры, аж ўрэшце паслы ўпалі бяспрытомныя, акрываўленыя.

Тым-часам на двары паліцыя гнала людзей у поле, біла прыкладамі, шаблямі.

На інтэрв'яцыю пасла Валопшына (prze-downik № 135) адказаў му bandytów nie bronił, tylko lojalnych obywateli Państwa Polskiego“.

На месца падзеяў выехала сьледчая камісія ад Соймавага Клуба Грамады.

У Польшчы.

Новыя праекты прэсавых дэкрэтаў.

„Кур. Пор.“ зьмяшчае весткі аб новых скарыненых для прэсы — замест канавычага „бясслаўнай сьмерці“ прэсавага дэкрэту.

Навет гэты паў-урадавы орган пілсудчыка абурэцца на гэтыя спробы пагвалчэньня свабоды прэсы. Рыхтуюцца два праекты: адзін—новага дэкрэту Прэзыдэнта, другі—новага „нармальнага закону рэгулюючага ўсе справы прэсы“... — „Абодва праекты, кажа газэта, дышаць неаўтокрыяціяй да прэсы ды хочучь зьехаць выклікаць у яе працоўнікоў страх, каб прыдушыць свабоду прэсы“.

У параўнаньні з першым дэкрэтам, новыя адмаўляюцца ад „самасудаў адміністрацый“ ў справах праступленьняў проці яе „вялічавы“. Перадаюць іх у суды; так сама і ад выданьня аўтараў. Рэшта амаль ня тое-ж. Але—што гэта за суды? Сам „Кур. Пор.“ называе іх „даразнымі судамі над прэсай“. Суд павінен у працягу 8 дзён рабіць „расправу“. Але—на тэмаваньні пракурора—„суд“ можа—замест судовай расправы—„выдаць карны загады“, — калі лічыць справу—„яонай (і без судовага працэсу) ды калі кара не перавышае 3-месячнага арышту, штрафу і канфіскацы нумару“. Гэтыя „даразныя суды“ з судзьдзяў Акружнн Суд вызначае ў складзе 3 судзьдзяў, а „ў упрощаным працэсе“ (?) — ў складзе аднаго—судзьдзі,—якія судзьдзі—тайна „Карны загады замяняе акт абвінавачаньня“, кажа ўрадавы „праўнік“ у праекце,—толькі з тэй „дробнай розніцай“, што гэты „абвініцельны акт“ ня спыняе... наляжэньня кары — штрафу. Запраўды-ж—кажа абурэньнем газэта,—так „судзіла“ толькі ў пылаючым вогнішчы Сярэднявеччы — „святая Інквізіцыя“ або—тайна „суды Трох“.

За тое падрабна апісваецца ў праектах, як адміністрацыя мае выконваць „загады карных“ суду — аб закрыцьці газэты, — робячы немагчымым далейшы выхад выданьня — пад іншым назовам. Як яна мае зрываць вывескі, кантраляваць памешканьня рэдакцыі ды кватэры, „спыняць дзейнасьць адміністрацыі, захопліваць кнігі, а — на выпадак чыннага апору (—прадбачана празарліва і гэта!)... — выкідаць гвалтам супрацоўнікаў з памешканьня рэдакцыі і апячатаваць апошняе“. Праект „ня трэбае выдачы аўтара“. Але... але робіць з дабравольнай выдачы аўтара вялікую пакусу адказным рэдактарам, абяцуючы за гэта апошнім зьмяншэньне кары — у чатыры разы! Вось, якое „маральнае выхаваньне“ рэдактаром гатуе праект „ураду маральнай санацыі“, відаць, зусім не разумеючы магчымасьці істнаваньня ідэйных рэдактароў-працоўнікоў прэсы.

З драбніцаў праекту дадамо аб тэмаваньні друкаваць урадавыя запярэчаныя — на першай стравіцы газэты.

Запраўды-ж, як кажа „Кур. Пор.“, — ц не прасьцей зусім зачыніць усе газэты, апроч — урадавых, ці — яшчэ лепей—уважыць папярэднюю пэнаўру, да якой даўно ўжо ўвядзла прэса, асабліва ня-польская—у Польскай Рэспубліцы.

Калі зьбярацца Сойм.

На 10 сьнежня мае сабрацца на пленарнае паседжаньне Сойм. Парадак дня яшчэ быццам ня вызначаны.

Цікаўна, ці Сойм нарэшце паставіць на чаргу „прэсавы дэкрэт“, ці не?

Раман Дмовскі працуе.

У сувязі з банкруцтвам партыі эндэкаў павадар эндэцыі, Р. Дмовскі, пачаў рабіць „Лягер Вялікай Польшчы“, ці папросту аб'яднаньне правых фашыстаў у Польшчы. У Пазнані адбылося першае арганізацыйнае паседжаньне павадароў розных правых групаў ды партыяў, якія маюць стварыць гэтую „Вялікую Польшчу“. Прысутныя былі амаль ня ўсе павадары слаўнага „Хіена-Пяста“.

Збожа ўсыяж—вывозіцца заграўніцу.

„Роботнік“ піша: Што-ж, да ліха, робіцца са збожжам. Сколькі ўжо дзён мінула, як „Гаспадарчы Камітэт Рады Міністраў, запрапанававу ўраду забараніць вываз збожа з краю. Час плыве ды плыве... Дарагоўля расьце ды расьце... З кожным днём дзяжэй будзе яе апанаваць... А вось — аб забароне вывазу, некарнаснай для абшэрнікаў, нешта ня чуваць“...

„Як і чуно, уся справа затрымалася ў п. Незабытоўскага“...

Ізноў узрост безработцыя.

За тыдзень — ад 22 да 28 лістапада, — лічба безработных у Польшчы павялічылася на 3.981 асоб... Агульная лічба перайшла ўжо за 200 тысячаў... Самы ўзрост безработцыя пачынае набіраць усё шпарчэйшага тэмпу...

Пагоза забастоўкі вуглякопаў.

Прамыслоўцы Дамброўскага вугальнага раўну заявілі работнікам, што ня будуць плаціць падвышкі ад 1 сьнежня. Клясавы Саюз вуглякопаў Дамбровы адказаў, што трэбае падвышкі. Адначасна ўправа саюзу назначыла на 8 сьнежня зьезд работніцкіх дэлегатаў, які паставіць, што рабіць далей. У выпадку апору прамыслоўцаў у раўне мае быць абвешчана забастоўка.

Паварот да сярэднявечча.

Міністар прамысл. і гандлю апрацаваў новы праект дэкрэту — „аб аднолькавых прамысловых правілах у Польшчы“. „Роботнік“ лічыць гэты праект — „найўнай спробай аднаўленьня цэхавага ладу ў Польшчы“. Ра-

Ботанікі маюць быць ацунтані масай разнародных правадаў. А вась „прамыслоўцы атрымаюць арганізацыю, якая мае забраць у рукі працаўнікоў ды спажывцоў“.

Акурат тое-ж бачым у Фашыстаўскай Італіі.

Заграніцай.

Заява літоўскага міністра.

Літоўскі міністар фінансаў Рінка заявіў журналістам:

Літва ўжо даўно ня робіць ніякіх перапладу Польшчы дзеля ўзнаўленьня руху па Нёмне. Гэта ж Польшча сама ня выконвае гэтай магчымасці, хочучы гэтым шляхам змусяць літоўскі ўрад да далейшых уступак—у справе адбудовы нармальных адносін. Але—пакуль Польшча ня выканае сумленна Сувальскага Трактату, ды якому бяспраўны захват Вільні ня будзе адліквадзана, ня можа быць мовы аб ўзнаўленьні гэтых нармальных адносін. Але гэта ўсё не перашкаджае аўсім Польшчы выкарыстаць магчымасці, дадзеныя Літвой для таргавара руху па Нёмне...

Нямецкі адказ на польскую ноту.

На польскую ноту з пратэстам проці абгаварвання ў нямецкім Сойме ў прысутнасці нямецкіх міністраў—справы выбараў на польскім Сьлёнску нямецкі ўрад прыслаў адказ, у якім піша, што пратэст польскага ўраду ня мае падставаў. Справа выбараў у Польскай Сілезіі вельмі цікавіць Нямецчыну. Дэкларацыя ўрадавых партыяў аўсім не пераступае межаў таго, што дазволена парламанцкімі заканаўцамі. Што-ж датычыць пагрозы польскага ўраду адносна да пазаванья польска-нямецкіх адносін, дык гэтыя адносіны значна больш псуецца парушэннямі з боку польскага ўраду Жэнеўскай Канвенцыі, рэгулюючай адносіны на Сьлёнску.

У канцы нямецкі ўрад яшч раз зваравае ўвагу польскага на прыслэдаваньне ў Польшчы нямецкай меншасці, як роўна—на варожых дэманстрацыяў проці Нямецчыны ў Катловічах 28-га лістапада, у якіх прымаў у часе... польскі міністар унутраных спраў і сьлёнскі вавода.

Цікавы абмен фатаграфіямі.

„ПАТ“ наказы, што ў Рым прыбыў з Польшчы асабісты пасол Мусоліні, які езьдзіў да марш. Пілсудскага. Мусоліні выслушаў яго з вялікім зацікаўленьнем. Пасол аддаў Мусоліні фатаграфію марш. Пілсудскага, якую польскі прэм’ер ахвяраваў павадыроу фашыстаў. З свайго боку Мусоліні даў гатаму „паслу“ сваю фатаграфію, якую той мае аддаць ізноў-жа асабіста марш. Пілсудскаму ў часе свай найбліжэйшай падарожжы ў Польшчу.

Вельмі памыліўся-б той, хто-б падумаў, што гэты „пасол“—афіцыйны пасол італьянскага ўраду ў Варшаве. Не, гэта — асабісты прыяцель-давераны Мусоліні, — адзін з выдатнейшых фашыстаў Ляйфранконі, які, як відаць з весткі „ПАТ“—а, маніца стала езьдзіць з Рыму ў Варшаву і назад, каб вазіць у хіба-ж не адны толькі патрэты абодвух павадыроў!

Завастрэньне нямецкага-антанцага канфлікту.

Францыя выразна праваеу Нямецчыну сваім імкненьнем да ваеннага кантролю над „роўным сябрам Лігі“. Быццам на канфэрэнцыі Брытан з Чэбэрленам і — Залескім (як піша „Кур. Rogattu“) пастановлена пакінуць бяз зьменаў ваенны кантроль над Нямецчынай. Мае быць толькі апрацаваны—разам з суседзьмі Нямецчыны—часовы статут, пакуль Ліга апрацеу статут свайго кантролю. Быццам францускія ваенныя фаходцы разам з польскімі ўжо апрацавалі свой праект. Брытан заявіў журналістам, што адпаведныя пастановы ўжо прыняты: Францыя ідзе на пэўнае „злагоджаньне кантролю“.

Што датычыць Чэбэрлена, дык той таксама заявіў, што „справа агульнага распушчэньня адноснаў ў Эўропе — гэта справа будучых пакаленьняў“, дык што — „справа ачышчэньня Надрэніі—яшчэ не насыпела“. Адным словам — грунт для працы Чычэрэна ў Эўропе падгатаваны добра..

Распачалася сесія Рады Лігі Народаў.

6-га сьнежня распачалася сесія Рады Лігі Народаў, якая можа стацца мейсцам далёка ідучага канфлікту між Нямецчынай і „саюзнікамі“.

Павадыр англіскіх вуглякопаў выехаў у Маскву.

Павадыр англіскіх вуглякопаў Кук выехаў праз Берлін у Маскву, каб прыняць у часе ў кангрэсе Прафэсіянальных Саюзаў.

Кароль Фердынанд „увакрос“.

Кароль румынскі Фердынанд, які ўжо-ўжо паміраў, нека раптам увакрос ды выдаў маніфэст, у якім заявіў, што ён мае ізноў панаваць у краі, ды пацвярджае сваю волю, каб сын быў пазбаўлены трону.

Тэрор у Гішпаніі.

Гішпанская паліцыя ізноў „раскрыла змову“ проці караля Прыма-де-Рывэры. Арыштаваны шмат павадыроў работніцкага руху. Знайдзена шмат „складаў аружжа“.

Галоўная Управа Т-ва Беларускае Школы

з Віленскае вул. № 12—6 перанесена ў новае памяшчэньне пры вул. Сьв. Ганны № 2. У старым памяшчэньні засталіся Тэхнічна-гаспадарчы Аддзел, Аддзел Пазашкольнае Асьветы і Выдавецкі. Усю перапіску з правінцыі трэба скіроўваць ужо на новаму адрэсу. **Прэзыдыум.**

Акадэмічная канфэрэнцыя у Менску.

Толькі цяпер даішлі да нас болей-меней падробна ведамы аб ходзе Акадэмічнае Канфэрэнцыі ў Менску—у справе рэфарму беларускае азбукі і спрашчэньня правапісу, якая адчынілася была 14 лістапада с. г. з у часым прадстаўнікоў беларускіх культурных устаноў з усіх частак Беларусі, апрача Заходняе часткі яе, што пад Польшчай. У Канфэрэнцыі прынялі ў часце так жа прадстаўнікі замежных унівэрсытэтаў — Берлінскага, Варшаўскага, Кэвэнскага, Рынскага, ды ў межах ССР—Маскоўскага і Харкаўскага,—і цэлы рад культурных і навуковых працаўнікоў сумежных з намі народаў.

Адсутнасць прадстаўнікоў Заходняе Беларусі—з прычыны адмовы польскага ўраду выдаць пашпартаў ўсім запрошаным — была вельмі балюча адчута Канфэрэнцыяй, якая і вынесла рэзалюцыю з жалем і пратэстам проці гэтага. Да рэзалюцыі далучыліся прадстаўнікі беларускіх меншасцаў Латвіі (Езавітаў) і Літвы (Ластоўскі), ды галас свой далучыў асобна наш Народны Паэт Якуб Колас, які некалі сам жыў і працаваў у Вільні.

Першае паседжаньне Канфэрэнцыі занялі прывітальныя прамовы прыхаўшых і прадстаўнікоў роўных устаноў Радавае Беларусі. Запраўдзя праца пачалася толькі на другі дзень—15 лістапада.

На першым дзельным паседжаньні былі прыгатованы тры вельмі цікавыя даклады: члена Інбелкульту Язэпа Лёсіна, члена Інбелкульту С. Неграшэвіча і прафэсара Бузуна.

Даклад Я. Лёсіна.

Даклад Лёсіна абняў пытаньне аб тых зьменах, якія, на пагляд дакладчыка, павіны быць зроблены ў нашай азбукцы, каб яна ў поўнай меры адпавядала фанэтычнай (гукавой) сыстэме пісьма. Дакладчык прапанаваў устанавіць, як прыпыч, каб кожны гук запісваўся адной уласнавай для яго літэрай. У мысьлі гэтага ён і падаў такі праект рэфарму.

Перадусім—„пераварнуць“ з (пісаць яго так: е), а замест знаку ўжываць знак и. Абедзве гэтыя зьмены, як і адзначылі апаненты Лёсіна, ня маюць ніякае істотнае вагі і прадстаўляюць хутчай прадмет таго ці іншага густу; дык і паважнейшага абаснаваньня сваей прапаныцы даклад у гэтым пункце ня маў. Затое паважна выступіў ён проці ўжыванья знаку й, які—пасля ўважэньня беларусамі замест расейскага и ужыванага сяньня і запраўдзя-ж ня мае сэнсу. Дакладчык і прапанаваў замест й ўжываць дзеля абавязнаўня нескладовага („нароткага“) і лацінскі знак j (эт).

Другая паважная справа, закрутаная дакладчыкам, гэта справа ўжыванья так званых двовыных літэраў: я, е, ё, ю, якія сяньня маюць падвойнае значэньне. Калі яны стаць самастойна, або на пачатку слоў (ці складоў, дадамо ад сябе), дык яны прадстаўляюць злучэньне двух гукаў: і і а, і і з, і і о, і і у. У такіх выпадках і трэба пісаць нескладовае і (значна, эт)—перад а, з, о, у, (я, і з, і о, і у). Наадварот, я, е, ё, ю ў складзе пасля гных гукаў пазначваюць толькі тое, што гэныя зьменныя павіны вымаўляцца мяяка. Гэтак, ня раўназначна ня, не—нье, нёнью, но—нюу. Дакладчык разумеае, што гэтую падвойнасць трэба зьявіць, дык наагул варта зьявіць гэныя гукі перад а, з, о, у абазначыць нейкім іншым спосабам. Але пакуль-што прапанаў зьявіць толькі падвойнасць характару я, е, ё, ю і пакінуць іх да ўжытку толькі ў выпадках патрэбы зьямчэньня папярэдніх зьменных.

Урэшце прапануе Лёсік зрабіць замену падвойных знакоў дз і дж — кожнага нейкім адным знакам, — ці то ўжываць стараславянскі знак З (зело) для дз і стаўляючы над ім рыску зьверху для дж, — ці проста стаўляць рыску над д—для дз і рыску над ж — для дж.

Даклад С. Неграшэвіча.

Грам. Неграшэвіч дакладаў аб сучасным стане дасьледаваньня беларускае мовы. Адзначыўшы ўсе ранейшыя працы ў гэтым кірунку, дакладчык даў шырокі абраз гэтай вялікай працы, якую робіць цяпер Інстытут Беларускае Культуры ў Менску. Імкнучыся да аддзяльна літэратурнай і народнай мовы. Інбелкульт—побач з апрацаваньнем так неабходнай для нас беларускай навуковай тэрміналёгіі (ужо аправадана і прынята каля 30,000 тэрмінаў) — вядзе працу над укладаньнем слоўнікаў літэратурнае і жывоае народнае мовы, каб на падставе сабраных гэтак матэрыялаў улажыць пасяля адзін вялікі слоўнік роднае мовы—па магчымасці зусім поўны. Слоўніковая камісія Інбелкульту сабрала дагэтуль да 80,000 слоў — картак з мовы прыжогага пісьменства, звыш 50,000 слоў—картак, узятых з ранейшых слоўнікаў, 10,000 слоў—картак, узятых з іншых крыніц, — а ўсяго 140,000 слоў. З жывой народнай мовы ў межах Радавае Беларусі камісія сабрала 70,000 слоў—картак, ды 50,000 маюць запісаных краязнаўчыя таварыствы, — знача, ўсяго 120,000 слоў—картак. Гэтак разам з вышкімаі з літэратурнае мовы слоўніковая камісія мае ўжо 260,000 слоў—картак. Зьбіральных слоў робіцца і на тых беларускіх землях, якія дагэтуль не ўвайшлі ў склад ССРР. З Гомельшчыны ўжо наступіла да 5,000 слоў—картак.

Камісія прадуе таксама над улажэньнем практычнага расейска-беларускага слоўніка, ды апрацоўвае гістарычны слоўнік беларускае мовы. Дзеля гэтага Інбелкульт мае на думцы павясыць спецыяльную працу над абшчыняньнем усіх старадаўніх беларускіх ру-

капісоў і друкаў. У Інбелкульты ёсьць ужо і цікавыя навуковыя працы з закранутых галінаў, а таксама з беларускага фальклёру, якому пасьвятаецца шмат увагі. Урэшце, падгатаўляецца выданьне поўных зборнікаў літэратурных твораў беларускіх пісьменьнікаў; творы Максіма Багдановіча ўжо друкуюцца.

Даклад праф. Бузука.

У сваім цікавым дакладзе праф. Бузук гаварыў аб палажэньні беларускае мовы сярод іншых славянскіх моваў. Дакладчык на падставе чыота навуковых матэрыялаў давёў самастойнасць беларускае мовы, хаця яна і мае рысы, супольныя з мовамі суседніх з намі славянскіх народаў. Беларускае мова выдзялялася акадэмічна вельмі даўно: ўтварэньне беларускае мовы, як злучнасьці больш характэрных яе зьяў, па думцы праф. Бузука было скончана прыблізна ўжо ў 12—13 сталяцці,—значна тады, калі канчалася фарманьне і другіх славянскіх моваў. Свой даклад праф. Бузук закончыў заявай, што пытаньне аб самастойнасці беларускай мовы—настолькі яснае, што на Канфэрэнцыі баравіць права нашае мовы называцца ня гутаркай, а мовай, азыном—ня толькі лішне, але і было-б ганьбай!

Даклад праф. Расторгуева.

Наступнае паседжаньне Канфэрэнцыі — 16 лістапада—пачалося дакладам праф. Расторгуева на ту-ж тэму, на якую рабіў даклад папярэднядні Я. Лёсік. Праф. Расторгуев гаварыў аб рэфарме беларускае азбукі, адзначыўшы яе патрабу, але наперад заявіўшы, што беларуска пісьмо моусць быць абэперта на зрафармаванай нрыліцы, а не на лацінцы, як некаторыя хочучы. Дакладчык радзіў узяць прыклад з сэрбаў і карыстацца для дз і дж сэрбскімі літэрамі. Выказваўчыся проці зусім нерацыянальных знакоў я, е, ё, ю,—ён радзіў увясыць зьямчэньне зьменных шляхам прыпсынаўня ім узноае кручка. Калі грунтоўная рэфарма ў гэты момэнт немагчыма ў цэласці, дык трэба абмяжавацца прынамсі новымі знакамі для дз і дж ды заменай й на ёт, а таксама ўжываньнем ёта ў злучэньнях з а, з, о, у.

Дыскусія.

Пасля дакладу праф. Расторгуева пачалася дыскусія ў справе рэфармы азбукі.

Першы выступіў з вострай крытыкай праектаў Лёсіка грам. Чарнынін. Слушна адкінуўшы зьмены ў адносінах да з і ѝ, ё і ө аднакжа мала абаснована адкідае і такія зьмены, як увядзэньне ёта замест й і ўжываньне ёта ў злучэньнях з а, з, о, у. За адзіную рацыянальную навіну прызнае толькі новыя знакі для дз і дж, але і то ня ў кірунку лёсікавага праекту ўжыванья д і ж з нейкімі значкамі, бо гэта толькі можа павясыць да зацраўняў наагул гэтых характэрных у нашай мове гукаў. Дык усю думку аб глыбейшай рэфарме азбукі лічыць несваячаснай; прамоўца лічыць, што рэфарма азбукі мусьціць адбыцца не на падставе кірыліцы, а—лацініцы.

Грам. Неграшэвіч бароніць знак ы, а для дз і дж прапануае новыя знакі—такія, каб у іх было відаць злучэньне д з з і ж. Уважэньне ёта лічыць нястрашным, але наагул кажа, што рэфарма не даволі наспела і не даволі падгатавана. Яе трэба лепш распрацаваць, а пакуль—што—адкінуць.

Грам. Ластоўскі выступілае проці ёта і кажа аб патрэбе зьязачаць беларускую азбукку з старадаўнім беларускім пісьмом.

Праф. Фасмер, прыліччыўшы да думак Чарнынінскага і Неграшэвіча, лічыць, аднакжа, што лацінскі шрыфт у сучасны момэнт зусім не падыходзе да беларускае ортаграфіі, хаця прычынцова прамоўца зьявіляецца прыхільнікам лацінікі. Выказываецца проці кручкаў праф. Расторгуева і проці ёта. Кажа, што нам трэба пакінуць гісторыю, а стаць на груньце сучаснага пісьма, якое яго наагул здавальнае.

Грам. Жылуновіч аздаваецца з уважэньнем новых знакоў для дз дж, але выступае проці ўсяго іншага. Радзіць навет віртуцца да расейскага ш. якое беларусы выражаюць праз шч. Рашуча стаіць за увядзэньне лацінікі. Пры гэтым, аднак, давае зусім нягтодны з праўдэй аргумент, быццам у часе аякеты аб тым, ці ўжываць для друку „Нашае Нівы“ кірыліцу, ці лацінку (анкета адбылася ў 1912 годзе), большасць нашых адраджэнкаў стаяла за лацінку, на гэтай падставе, што газэты і ўсёе друк быццам чыталіся больш лацінкай, чым кірыліцай. На дзедэ-ж, наадварот, беларускія адраджэнтцы тады бадай аднагалосна высказаліся за кірыліцу—імяна затым, што на ёй больш чыталася газэты і кніжкі. Каб пераканацца ў гэтым, даволі заглянуць у гадавік „Машае Нівы“ з таго часу: там надрукаваны поўнасьцю ўсе адказы на анкету.

Проті рэфармы высказываюцца праф. Бузук, які таксама стаіць за лацінку.

Вучыцель Бяльнэвіч сваю крытыку рэфармы па праекту Лёсіка і Расторгуева стараецца абаверці на пэдагагічных умовах, аднак выяўляе слабае разуменьне істоты рэфармы. Паміж іншым, прапанаўе зусім выкінуць літару ф, як непатрэбную...

У канцы прамаўляюць яшчэ раз дакладчыкі Расторгуев і Лёсік, баронычы свае праекты. Лёсік рашуча высказываецца проці думні аб лацінізацыі беларускага пісьма.

Праца у камісіі і рэзалюцыя.

Падробная распрацоўка пытаньня аб рэфарме азбукі, у выніку працы якое канфэрэнцыя прыняла гэткую рэзалюцыю:

1) Увясці для абазначэньня гукаў дз і дж адвадзеныя літэры з сэрбскае азбукі.

2) Увясці літэру ёт у пачатку і канцы слоў.

(Агляд працы Канфэрэнцыі ў справе рэфармы правапісу і па літэратурных пытаньнях дамо ў чародных нумарох.

З жыцця „Грамады“.

Да ўсіх Гурткоў Ваўкавыскага пав.

Ваўкавыскі Павятовы Камітэт Бел. Сялян.-Работ. Грамады гэтым звяртаецца да ўсіх Гурткоў у Ваўкавыскім павеце, каб на 25 сьнежня г. г. кожны гурток надалася Павятовому Камітэту сьпіс сяброў і справаздачу за час існаваньня гуртка.

З надаланьнем — не пазьніца, каб даць магчымасьць Павятовому Камітэту даць агульны сьпіс і агульную справаздачу Цэнтральнаму Сэкрэтарыату на 1-га студзеня 1927 года.

Ваўкавыскі Павятовы Камітэт Бел. Сял.-Работ. Грамады. Татарская—7.

А б в е с т к а.

Дзясньненскі Павятовы Камітэт Грамады проці ўсіх сяброў парупіцца ўносам складак—каб на будучыню ня было гэтакага перарыву ў дастацьці гуртком друкаў і білетаў.

Для большае эканоміі грошаў і не заваліваньня Цэнтру карэспандэнцыяй—гурткі павіны складаці дэкларацыі, пратаколы і г. д. складаць у гмінных камітэтах і ад апошніх усё атрымаць. Гурткам — гдзе няма яшчэ гмінных камітэтаў—паклапаціцца аб выбарах апошніх.

Павятовы Камітэт у Глыбокім

Ад Цэнтральнага Сэкрэтарыату.

Партыйны білет, выданы на імя Дзешка Аляксеева № 6587, Дзешка Паўла № 3054 і Дзешка-Рыгора № 12935—уневажэняшча.

Стралецкаму гуртку. Цэнтр. Сэкр. шле паважаным сябрам гуртка і прэзыдыуму шчырую падзяку за прымерную працу на карысьць працоўнага народа. Справаздача прынята да ведама.

Партыйны білет № 35987 на імя сябры Шымянчына Язэпа з вёскі Кавалі, Косаўскага павету—уневажэняшча, як загублены.

Навалёўскаму гуртку, Косаўскага павета. Дэкларацыі лічача адволькавымі, як друкованыя, так і напісаныя ад рукі. Атрымаўшы білеты, не пасылайце дэкларацыяў на тых самых асоб, бо могуць быць высланы паўторна парт. білеты.

Нотранскаму гуртку, Пружанскага павета. Дваццаць дэкларацыяў вашага гуртка атрымана, і парт. білеты напісаны і гатовы к адыслцы па адрасу.

Варотнаўскаму гуртку, Пружанскага пав. Дваццаць парт. білетаў высланы Ц. С. на сэкрэтараша вашага гуртка Варону 24/XI г. г.

Новавольскаму гуртку. Пляц на складзе негальным „Ад веку мы спалі“ можна і паліцыя забараніць ня мае права.

Мядзьведзеўскаму гуртку, Дзясньненск. пав. Ліст атрымаў. Усе належачыя Вам пячаты і штамп можаше атрымаць пасля высылкі грошаў. Пры высылцы грошаў, укажыце на якую моту.

Песнаўскаму Гміннаму Камітэту. Ваш ліст Цэнтр. Сэкр. атрымаў. Друкаў выслаем. Дэкларацыі пакуль-што ня маем. Выйдуць з друку — вышлем.

ХРОНІКА.

Дэманстрацыя безработных. Палажэньне безработных у Вільні апошнімі часамі пагоршала. Ня глядзячы на ўзрост безработцы, віленскі магістрат звольніў звыш паўтары сотні людзей, занятых пры зямельных работах. Узростажа коштаў утрыманья і злад зрабілі немагчымым працягчыць за тых 3 эл., якія яны атрымываюць. У выніку гэтага работнікі 3 разы пасылалі дэлегацыі ў магістрат з дамаганьнем 10 проц. падвышкі і прыняцця назад усіх зрэдукаваных, але безрэзултатна.

У пятніцу безработныя сабраліся перад магістратам і выслалі сваю дэлегацыю, прынятую віцэ-прэзыдэнтам Лакуцэвіскім. Калі дэлегацыя вярнулася з пустымі рукамі, безработныя ўварваліся ў магістрат і зацраўнілі зьбіраўшагася да хаты пана Лакуцэўскага. Пан Лакуцэўскі быў прымушаны, ня глядзячы на пратэсты з яго боку, гутарыць ужо не з дэлегацыяй, а з самімі безработнымі. На заяву яго, што яны атрымваюць абед і хай разыходзяцца,—сабраўшыся адказалі, што яны не забракі і прыйшлі не жабраваць, а дамагацца працы, на што яны, як работнікі, маюць поўнае права. Гэткая размова трывала некалькі гадин, пакуль па пертракцыі з Гоьдадам ня былі прыняты дамаганьні безработных. Магістрат абязваў павьсыць на 10 проц. плату тым, якія атрымліваюць 3 эл., і прыняць назад зрэдукаваных.

Галадоўна на Лувішах. Жыдоўскае газэты „Тог“ з 7 сьнежня 1926 г. перадае наступнае:

6 сьнежня палітычны вязьні ў Лукішскай турме абвясцілі галадоўку. Прычыны галадоўкі наступныя:

У суботу, пасля працэнтаваньня прыгавору ў працэсе „93“, арыштаваных хадзіў за каваць у кайданы і вясці ў турму. Але арыштаваных не пазволілі на гэты. Тады іх пачалі бідць.

Дзеля гэтага (—ужо ў востросе) арыштаваныя пачалі вымагаць, каб прыйшоў пра-

курор ці доктар. Але, налі ані пракурор, ані доктар ня прыйшлі, арыштавання абвешцілі галадоўку.

Як нам перадаюць, арыштавання дамагаюцца наступнага: 1) Тыя, каторыя іх білі, каб былі пакараны, 2) Каб электрычнасьць падляса даўжэй (не да 7 1/2) і большыя лямпачкі, 3) Яшчэ адзін пакой для палітычных вязьняў (усіх вязьняў ёсьць да 205, а пакой той самы, што быў для 120), 4) Арыштаваных за мешанья параграфы — палітычныя і крымінальныя — лічыць за палітычных, 5) Каб ня было розьніцы сярод палітычных у бачаньні з сваімі, бо некаторыя бачацца 1 раз у тыдзень, 2 разы ў месяц, а то і 1 раз у месяц, 6) Для кабет, каб быў дадзены абдына лепшы двор для спацажу, 7) Папера і маркі каб знаходзіліся ў камеры, 8) Прысваецца атрыманьне лістоў і газэт, 9) Атрымліваць лісты пажыдоўску.

Учора, 6 сьнежня, бацькі арыштаваных прыйшлі ў суд прасіць пракурора, каб той ішоў у вастрог і пакончыў галадоўку. Некаторых з краўных проста выгналі. Нарэшце пракурор абяцаў быць у турме а 2 гадзіне.

Перад будынкам турмы сабралася шмат людзей, краўня арыштаваных прыносілі ежу, але яе ня прыймалі.

Пасьля абеду памочнік пракурора Вансавіч прыбыў у турму, але справы аб галадоўцы не ўдагодзіў.

Культурная праца разьвіваецца. Каб несці іскру сыятады шырокім працоўным масам места Вільні ў беларускай мове, Таварства Беларускае Школы ладзіць сыстэматычныя папулярныя лекцыі па адным — два разы на тыдзень. У мінулым тыдні былі прачытаны дзеве лекцыі грам. Дварчанінам на тамы: „Тавар і грошы“ і „Біаграфія Францішка Скарыны“. У найбліжэйшую нядзелю Т-ва ладзіць у сваім памяшчэньні (вул. сьв. Ганны 2) дзеве лекцыі: у 4 гадз. — А Лупікевіча „Уступленьне ў беларускую літаратуру“ і ў 5 гадз. — І. Савіцкага аб гісторыі Падляччыны (заканчэньне), уваход басплатна.

Новая беларуская часопіс. У аўторак, 7 сьнежня, выйшаў з друку першы нумар новае Беларускае часопісі „Народны Звон“, друкаванае лацінкай (выходзе што-два тыдні). У перадаўцы часопісі піша, што на сваім штандары напісала слова „Барацьба“ і будзе змагацца за нацыянальнась і сацыяляны інтарэсы беларускага народу. „Народны Звон“ называе сабе сялянска-рабятніцкай газэтай, злучаючы гэтак сялян і рабятнікаў.

Дагэтуль па ўсю Заходнюю Беларусь існавала толькі адна газэта, друкаваная лацінкай і даступная для тых беларусаў, што ня ведаюць кірыліцы: гэта — кояндзоўская „Беларуская Крыніца“. Кірунак „Крыніца“ ведамы: ён выраэна варожы да ідэі сацыяльнага вызваленьня беларускіх сялян і рабятнікаў. Дый у апошнія часы „Крыніца“ пачала проста дэмаралізаваць сваіх чытачоў ня ўстанай брахній і ашуканствам. Дык мы павінны прывітаць новую незалежную часопіс лацінкай, якая палажа ўрэшце канец дэмаралізаўчай манаполіі сярод беларусаў-каталікоў паптыкава—ксяндза Станкевіча.

Узяліся за культурныя ўстановы. У суботу, 4-га сьнежня на загаду камісара ўраду на м. Вільню, п. Вімбора, два ўрадоўцы камісарыята зрабілі велікіх зьбівакоў у Бел. Кнігарні Бел. Выд. Т-ва (Воотграбмакокая 1). Чаго шукалі, няма ведама. Адно толькі прызналі „крамольнікі“ і ўзялі па адным экзампліяру гэтыя кніжкі: 1) „Іван Луцкевіч“ (Біаграфія), 2) „Беларусь“ Цьвікевіча, 3) „Усходняя Беларусь“, выд. 1918 г., 4) „Што трэба ведаць номунае беларусу“, 5) „Што такое працяг і што такое мудрайшая гаворка“, 6) Этнографічную карту Беларусі, — пры чым узялі ад кнігара падпіску, што гэтых выдаўняў прадаваць ня будзе.

Што гэта азначае? Усе пералічаныя выдаўні ня маюць ніякага палітычнага значэньня і выданы ўжо па сям — восем гадоў назад. Чым выкліканы гэты нічым не апраўданы насок на культурную ўстанову?

Намінацыйны Бюлетэні Пасольскага Клюб Белар. Сял. Раб. Грамады. Надавячы віленская адміністрацыя сканфіскавала № 16 Бюлетэні Пасольскага Клюб „Грамады“, у якім зьмешчаны: прамова ў Сойме пасады Тарашкевіча і рад пасольскіх інтэрпеляцыяў.

Цінаўныя працэсы. Надавячы ў Вільні адбыўся суд над кампаніяй польскіх панокоў — Турно Славінскага, Дароўскага і інш. з былым начальнікам коннае паліцы Козел-Поклевскім, якіх абвінавачвалі ў... пралавэнна-дэнаўнаў дэнаўнаў чужой дэнаўнаў. Уся кампанія была добра ведама сярод польскага грамадзяства ў Вільні і карысталася найлепшай апіянаў, як добрай паляккі. За шпіёнства на шкоду „укаханай Айчыны“ суд прысудзіў ім па 6—8 гадоў вастрогу. Былі паліцыянт неак выкруціўся.

Вліау адначасна ў тым-жа судзе судзілі нейкага Пшэвальскага, які аб'явіў сабе начальнікам няіснавшае крымінальна-сьледчае экспантыру ў Лідзе і афіцьяльна „Урадаваў“ тут ад 1922 году, атрымліваючы з казын пенсію. Самазванец устрайваў за грошы выдачу з стараства пашпартаў — за адзін дзень. З ім лічыліся ўсе ўлады — староста, паліцыя, жандармэры. Яму давалі ўсе тайныя цыркуляры і загады, ды пасылаі на яго „апінію“ справы палітычных „праструпнікаў“. Гэтак паву суд даў... 2 1/2 году вастрогу, залічыўшы сьледчы арышт, дык цераз два тыдны выйдзе на волю.

Тут жа, у Вільні, апяляцыйны суд разглядаў справу таксама добрага паляка — штабнага ўрадоўца ў Горадні, Мартыніка, якому даведана было шпіёнства. У першай інстанцыі яму далі 6 гадоў катаргі. Апяляцыйны суд зьменшыў кару да 4 гадоў.

А вось пішуць польскія газэты, што найгоршы вораг Польшчы — „Інародцы“! Не дарма-ж іх і на службу нікуды ня хочучь прынімаць: няма ім веры.

Ірадуць бяз нона! „Hoz Prawdy“ падае вестку з Вільні, што камісія ў міністэрства, якая рабіла рэвізію ў дырэкцыі чыгунак, выкрыла ў аддзеле шляхоў вялізарнае зладзеяў — ажно на 400.000 зл., украдзежных вышэйшымі ўрадоўцамі пры будове вагзалу ў Стоўпцах. Сьледства будзе вясціся такжа ў Пінску, дык мо й болей выкрыюць зладзеяў.

Афіцьяльны курс грошы на 7-га сьнежня. Далар — 8 зл. 94 гр. Залаты рубель — 4 зл. 61 гр.

7. XII. На чорнай біржы ў Вільні за далар плацілі 8,96. Зал. руб. 4,70. Чырвонец 47-25.

У гутнікаў.

5-га сьнежня сёл. года адбыўся агульны сход праф. саюзу рабятнікаў шкляных гутаў м. Вільні. Галоўнымі пунктамі парадку дня былі: справа падвышкі зароботку і справа жанок.

Шалеючая ў апошнія часы дарагоўля прымуціла рабятнікаў да выступленьня з дамаганьнем падвышкі зароботку, бо сучасная плата рабятнікам на шкляных гутах не выстарчае на найскрамнейшае пражыццё. Ад чэрвеня месяца да сьнежняга дня прадукты першай патрэбы падражалі на 65 проц. і навет на 80 проц. Аднак, Цэнтральная Управа Праф. Саюзу Гутнікаў Польшчы выставіла дамагацьне толькі 30 проц. падвышкі заробтнае платы для ўсіх катэгорыяў. Вось-жа рабятнікі, сабраныя на сходзе, выкавывалі незадавальненьне з гэтых дамагацьняў Цэнтралі, лічычы іх лішне скромнымі і невыстарчаючымі. Аднак прыняўшы да ведама, што жадаць вышэйшай платы, чым у іншых гутах у Польшчы, немагчыма, расшылі прынцып дамагацьняў Цэнтралі, як мінімальныя, з якіх нельга рабіць ніякіх уступак, і адначасна паведаміць Цэнтралю ў Варшаве аб неабходнасьці павышшэня рабятніцкіх дамагацьняў ува ўсей Польшчы.

Вельмі гарачы волгук сярод сабраўшыхся спаткала думка аб аўтаматычным нармаваньні платы ў мэру росту дарагоўлі, бо пры сучасным тэмпе росту цен, калі харчы даражэюць у працягу месяца на 5,6 проц., угнацца за дарагоўляй працэнтавымі падвышкамі робіцца прост не магчымым, і запраўдны заробаток рабятнікаў дзеля гэтага увесь час паніжаецца. У сваіх прамовах рабятнікі востра крытыкавалі Варшавскую Цэнтралю за яе бязьдзейнасьць, паказваючы на факт, што яна дагэтуль ня выкарыстала 20 проц. падвышкі цвяньніка, якую калі 2 месяцаў назад атрымалі прамыслоўцы ад ураду, каб палепшыць матэрыялы стан рабятнікаў.

У разе няпрыняцця прамыслоўцамі гэтых мінімальных жадацьняў рабятнікаў, як 30 працэнтна падвышка, рабятнікі паставілі абвясціць забастоўку. Пры гэтым пачалася крытыка палітыкі, якую вядзе большасьць Акр. Кам. пад кіраўніцтвам Годваа і Буйкі, ізаляючых барацьбу на паасобных фабрыках аднаў галіны прамысловасці (як напрыклад забастоўку ў фабр. „Друэнае Тканіны“). Рабятнікі падкрэсьлівалі неабходнасьць помачы і падтрыманья ў разе забастоўкі з боку іншых праф. саюзаў.

Другім галоўным пунктам сходу была справа жанок. Падставай да гэтага паслужыла наступная справа. Інспектар працы пачаў — на аснове закона аб ахове працы — дамагаюцца ад прадпрыемцаў скасаванья жаночай працы ў начной зьмене на гутах. На гэта фабрыканты адказалі, што ў такім выпадку выдаць рабятніцкіх з фабрык. Тут яскрава выявілася ўся трагічнасьць палажэньня рабятніцкай кіасы ў Польшчы. Праф. рух ад свайго пачатку адным з галоўных дамагацьняў меў зьніштажэньне начной працы наагул, як страшэнна руйнуючай людзкі арганізм, што сьцьверджана ўсімі аўтарытэтнымі медыцынамі, ня кажучы ўжо аб працы жанчыны, арганізм якой руйнуецца ад начной працы значна хутчэй і хвараблівей, чым мужчынскі. І вось, тут здарэцца прост нябылаў ў гісторыі рабятніцкага руху факт: праф. саюз гутнікаў з увагі пры сучасным крызісе, пры сучасным безрабоцці таварышкі, выдалення з гут, пазбавленьня свайго жабрацкага зароботку 1 зл. 75 гр. у дзень, не маглі-бы знайсці сабе працы ў іншай галіне прамысловасці і былі б засуджаны на холад і голад, паставіўшы: 1) дамагацца, каб жанкі ня былі выдалены з гут і працавалі ў днаўных зьменах; 2) у разе немагчымаьці праяздзеньня гэтага па тэхнічна-арганізацыйным прычынам, прызнаючы ў прынцыпе карыснасьць гэтае пастановы для рабятніцкай кіасы, прасіць інспектара працы аб часовым нетасаваньні ўстаў, каб ня выкінуць зімоу на брук дзсяткі рабятніц. Да гэтай справы сваіх таварышак па працы ўсе прысутныя рабятнікі аднесліся з вялікай увагай і ўчаснем, часта бяручы голас.

Сход закончыўся паняньнем Інтэрнацыяналу і „Ад веку мы спалі“, апошняе паялі першы раз на сходзе праф. саюзу у Вільні. Пры выхадзе раздаваліся клічы: „Прэч з Годваамаі і Буйкамаі“.

Лісьмо у Рэдакцыю.

Просім надрукаваць у вашай газэце падзяку за ахвяры вёс, якія ахвяравалі харчы і грошы на арыштаваных грамадзіст. у Глыбоцкім арэшце.

- 1) вёс... Прымерна за 1 1/2 п. хлеба, за паўпуда жыроў і за 8 зл. і 40 гр., якія паслаі ў Вільню на Лукішкі ў Між. Парт. Камітэт.
  - 2) в. Падгаі за 1 п. хлеба і 15 ф. жыроў.
  - 3) в. Шувеўцы за 5 зл., якія паслаі ў Між. Камітэт для вязьняў на Лукішках.
  - 4) Празарокім Сябром за 5 зл. для грамадзістаў у Глыбоцкім арэшце.
  - 5) в. Шувеўцы за 2 зл. для вязьняў грамадзіст. у Глыбоцкім арэшце.
- Сэкрэтар Даіс. Пав. К-ту Б. С. — Р. Грамады. 1 сьнежня 1926 г. Санажоўсі.

У Вастрозе.

Краты ў вокнах і сьцені высокія
Нас адзяляюць ад роднай зямлі:
Бачу аднак-жа я мясціні далёкія,
Вечнай пячадыю што леглі ў душы.
Бачу палоску сваю камяністую, —
Межаў суседніх і анаку няма,
Паліску лесу зрабілі ўжо чыстув,
Збожжа-ж владзецца... ад зеляня й пар'я.

Бачу я хатку — яна пахінулася,
Гнецца пад мохам старая страха;
Кілуя, пустая даўно, разьвярнулася;
Плоту пры хаце і сьледу няма.
Бачу хлявец той — стаіць апусьцелы,
Муціць даўно ён пабыўся каня...
Толькі пад стрэхам мыш анямела,
Ноччу ў ім... часам залпаца сава...

Бачу і дзетка — яны абарваныя,
Цёмныя, чорная, быццам зямля,
Рана і ўвечар ляюць сьлізкі крыштальныя...
Сьветлай часіні ў жыцці іх няма.
Бачу, як жонка праз сьлізкі гарачыя
Моліць суседзьяў падмогі штодня...
Бачу я час, калі торбы жабрачыя
Уложыць і пойдзе да вёсках яна!...

Гэй!... Паднімецца сьцені камяньныя
К небу высока і станьце таўшчэй!
Гэй! Ад мяне вы закрыіце страшэнныя
Вобразы таго, што жыцьця мілей!
Краты! З усіх вы вастрогаў зьбярэцеся!
Гэтае неба закрыіце хутчэй!
З цэпрам, думкі мае, вы лучэціся...
Стане тагды мо на сэрце лягчэй!

Улад-Ініці.

Во неакраа, як гнала я карову,
Спаткаўся мне Васіль;
Ён велга скінуў брыль
І гутарку павёў пра нашу мову,
Пра Беларусь, агульную нядолю...
(Раэумын быў хланец,
Ды дрэнны меў жанец)
І гаманіў яшчэ пра нашу волю,
Што самі пмаат у чым тут вінаваты:
Калі адзіг ляціць,
Другі тым часам сьпіць,
А вынікі — скрозь дзіркі і скрозь страткі.
І заклімаў свайго не выракацца
І верным быць свайму,
Як моц няоці таму,
Хто за народ і роўнасьць стаў змагацца.
Чароўна — сумнымі былі мне словы
Пра нашу даўніну,
Хочь сэрду маему
Сказ пра дзядоў і Беларусь ня новы.
І ў той маэат я-б зьлетала ў неба.
Каб крыльмі! Эх, каб моц!
Не спавіла-бы ноч,
Была-бы воля, роўнасьць, горы хлеба!

Цалюткі дзень шалёныя казіла;
На згадцы быў Васіль
(Ён сумна скінуў брыль
На разьвітаньне); сэрца цяжка ныла
І пшыры покліч сам сабой прасіўся:
— Змагайся! бі ў аваны!
Хай пнецца хто ў паны,
А беларус будзе тым, чым нарадзіўся!

М. Запольскі

3 жыцьця Горадні.

Х Пратэст рабятнікаў. Проці адкладу вызначаных было выбараў у Касу Хворых, зробленага, як ходзяць чуткі, на просьбы пэпэсаў, баўшыся правалу. Выбарны Камітэт Рабятнічае Еннасці ў Горадні падаў Акруговай Управе Збясьпечанья пратэст, дамагаючы чым хутчэйшага вызначэньня новага тэрміну выбараў.

Х Працэс „15“. 28-га сьнежня с. г. Горадзенскі Акружны Суд будзе разглядаць справу М. Вайнера, І. Мээрвіча, А. Сіцька, З. Лева-Янскага, П. Канькага, Р. Марчула, І. Прымо-Чка, Ул. Тамашчука, З. Валатынскага, З. Мелянка, Ул. Лагоды, М. Навацкага (вар'ята), Ул. Ар-цукевіча, А. Мелянца, З. Левіна. Апошнія тры знаходзяцца на волі, а 12 больш году сядзяць у турме. З кога абвінавачваньня выступаюць 28 сьведкаў. Усіх вінавацяць у прыналежнасьці да камуністычнай партыі Заходняе Беларусі і будучь сьудзіць па арт. 102 К. К.

Х Тэорыя і прантына. Шмат пісалася пра папоў, пра іх пекныя ў тэорыі словы, якія заўсёды на практыцы прынімаюць сумны воблік. Хоць яны і крычаць з амбоны: „кахай бліжняга свайго, як самога сябе“, але блягі прыклад даюць гэтага „каханья“. З ніжэйпаданых факту наглядна можна бачыць, што яны ня так кахаюць бліжняга, як яго кішэнь.

Гэтак „айцец“ Васіль выкідае з кватэры стаража з жонкай і двома малымі дзцякмі на вуліцу зімоу за тое, што гэты стараж праз ін-спектара працы дастаў падвышку 18 зл. да свай мээрнай пансіі. А вось другі факт: жонка Галавача Міхася, які памёр 1/XII, прыйшла да гэтага самага Васіля, каб пахаваў яе мужа. Але „айцец“ жадаў у яе 40 зл., пры гэтым кажа, што ён гэта бяра з яе, як з беднае, і што ні гроша ня спусьціць таньней...

Х Яшчэ новыя спробы. У Велька-Эсьман-таўскай гміне, Горадзенскага пав., на пастару-нак дзяржаўнае паліцыі 30-га лістапада сёл. года зьявіўся паведамленьне аб сходзе Белар. Сялян.-Работ. Грамады сябра Дамбіцкі Аляксей з просьбай аб перасылці старосьце. Але пастаруноковы па прозьвішчу Багутын з камандантам ня прыняў паведамленьня, кажучы, што „мы ня маем пошты для перасылкі ваьшх паведамленьняў“, а паліцыянт Багутын зачаў быць яго, пры-гаварываючы: „мы вам пакажам сабраныні!“ — гаварыў, дзеля чаго ты запісаўся ў „Грамаду“, што табе яна дасьць?“. На гэта апошняе Дамбіцкі адказаў, што запісаўся дзеля таго, каб супольна барацьба з сваім братам-рабятнікам інтарэсы працоўнага народу і што толькі ў аднаныні селя-дзяна з рабятнікам ня перамогуць і дойдуча да лепшае будучыні. Аказаўшы гэта, ён выслаў з пастарунку з нязломнаю вераў ў тое, што ні-якая сіла ня можа спыніць гэты вызаленчы рух. Аб гэтым пабіцці будзе зложана Інтэрпеляцыя ў Сойме.

Молат.

Карэспандэнцыі.

Добры прыклад.

(З Горадзеншчыны).

І веру радасна я болей, чым калі,
У вялікі лёс і шлях Радзімае зямлі...
У. Жылка.

Прыпадкова мне прышлося нядаўна быць у вёсцы Старыцы, Вяліка-Бераставіцкае гміны. Паміж мною і маленькімі дзец-мі была гутарка наступнага зьместу:

- Дзе ў вас тут школа? — пытаюся.
- У нас няма школы.
- А куды-ж вы ходзіце вучыцца?
- Нікуды.
- То ў вас тут ніхто ня вучыцца?
- Ніхто.
- І ў суседніх вёсках няма школы?
- Няма.
- А да мястэчка В. Бераставіцы ніхто ня ходзіць вучыцца?
- Не! ня ходзім, бо там толькі поль-ская школа?
- ???
- Зімоу ў нас будзе свая

- Якая?
- Беларуска.
- Сколькі табе лет?
- Восем (другому дзевяць).
- ? ! !

Ценер ужо ў-ва ўсіх вёсках будучь беларускія школы, бо польскія мы ня хочам. „Мы ня хочам“. Я уважна глянуў на іх дзятчына тварыкі. Вядыця, сур'бэняня, спакойныя. Мілныя, мілныя дзеткі, і „вы ня хочаце“. Вы сваёю яснаў, маладзёньскаў, дзі-цячаў душоў, адчуваючы гвалт, вынооіце сьвяты і моцны прыгавар. Вялікая чэсьць Вам, Старынкаўскія бацькі! Няхай Вашня га-дунцы будучь вялікімі і павучаючым при-кладам і натхненьнем у нашай барацьбе.

З.

Нам пішуць з вёскі што:

Кардаш Астап і Сцяпан Пошка з вёскі Дзэкаловічы, Лашанскае гміны, Горадзенска-га павету, сябры партыі „Міхайла Архангела“, займаюца агітацыяй проці „Грамады“ і роз-най лаяняк на яе, страшучы, каб грамада-няе беларусы ў яе ня ўпісываліся. Але яны ніякага послушны ня маюць, і сьляне, як ішла, так ідуць у Грамаду, дый яшчэ заклікаюць другіх тварыч моцныя кадры грамадзістаў, якія цьверда вераць у лепшую будучыню.

Х 29. XI. г. г. ў м. Кляшчэлях, Вельскага пав., адбыўся мітынг пасады Валожына з Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады. Народу сабралася да 2,000, каб паслухаць свайго выбранага, якога гораца віталі. Адмі-ністрацыя так напалохана п. Валожынам, што ў Кляшчэлі ў дзень мітыngu сьпешным пяг-ніком былі высланы на падмогу тамашняй паліцыі 15 паліцыянтаў з Вельску.

Мітынг закончыўся прыняцьнем рады рэзалюцыяў з дамаганьнем належных правоў для беларусаў і людзкіх варункаў жыцьця.

Х Як пойдучь хлопцы з в. Кашлавічы, Дзевятнікуўскае гм., Слоімскага пав., па заробленьня грошы да двара Старыя-Дзевят-нікуўчы, дык адміністратар грошай не ад-дае, і староеца, узяўшы за карк, лобам хлоп-ца даўверы адчыняць.

Ад рэданцы. Хлопцы на павінны дапу-сьціць да гэтага і разам змагацца з падоб-нымі хуліганамі.

Х 17/X. г. г. у в. Горная-Рута, Гарады-чанскай гм., на сходзе паставілі, паміж іншым, што, як адзіг, усе жыхары павінны падаць дэкларацыі школьнаму інспектару, дамагаючыся ўрадавай беларускай школы. Адначасна, — прыймаючы пад увагу, што ў польскіх вастрогах сядзяць самыя лепшыя барацьбіты нашы за родную школу, за нашае нацыянальнае вызваленьне і за нашу леп-шую будучыню, — паставілі дапамагчы прад-уктамі ім і дзела збору выабралі двух сяброў.

Х Польскі вучыцель Урбанскі Рычард ў в. Красна, Карэліцкай гм., Наваграда пав., загадаў вучням прынесці па 10 грошай на „Пломьк“. Вучні адмовіліся, кажучы: „Ля-пей мы па 10 гр. зложымся на „Малаву“, або „Народ. справу“. Вучыцель злаяў вуч-няў, але вучні не адступалі. Гэтых сьмель-чакоў Урбанскі паставіў на пяць мінут тры-маць „rząd do góry“.

Х Паліцыя Пьдароскага пав., Ваўкавы-скага пав., ходзіць па вёсках і запісвае ся-броў „Грамады“ — ці судом караны, ці за-падозраны і г. д. Такім чынам хочучь затры-маць рост „Грамады“, — але дарэмна: сьляне шчыльнымі радамі велька ў „Грамаду“.

Х 27. IX. г. г. прыехаў з Горадні ў в. Чарлэва, Свідэльскай гм., Горадзенскага пав., нейкі панок і намаўляў сьляне залажыць ней-кае „кулэчко“. Сьляне адказалі, што яны ўжо маюць свае „кулэчко“ — гэта гурток Бе-ларускай Сялянска-Работніцкай Грамады, — і разьвіталіся на хатам, пакінуўшы яго ні з чым.

Х Поп Сьцяпан Г., адзік ў м. М. На-рэўка, Вельскага пав., кал павялічыць свой л-ход, гвалтам змушае людзей хадзіць да сь. „-зі“. Калі кум ці кума ня былі ў спо-ведзі, не ахрыоцьціць дзіцяці.

Х Паліцыя, па вёсках ходзячы, так і чэпідка, каб найсапе працаваць за калодзеж, а сама вась як трымае калодзеж. — У м. Целяхань, Косаўскага пав., каля калодзежа, дзе паліцыя бярэ воду, у 5 метрах — выходак і кругом страшэнная грязь; як барэш ваду, то ад смуроду чуць не задушчыся. — І гэтыя паліцыя ня бачыць і пракаоду ня піна.

Х Сяляне в. Андроянка, Сухапольскай гм., Пружанскага пав., страшэнна церпяць ад солтыса С. Люкевіча і яго братоў. С. Люкевіч так выслужыўся паном, што дзесяты год трымае яго солтысам, а сяляне ня могуць скінучь. — Падаткі і іншыя грошы, што зьбірае з сялян, сабе забірае, як гэта было з грашмыа для Варшаўск. Зямельн. Банку. Падаткі для сялян у суд за гэта, але нічога, бо яго брат адкачае. На заяву сялян у гэтай справе і ваявода нічога не адказвае. Змагаюцца Люкевічы і з „Грамадой“, бо чуць, што толькі яна гэтых школьнікаў выкараціць.

Х У 1924 г. у польскую школу ў в. М. Красыні, Сухапольскай гм., прыслалі вучыцельку Бужынскую, якая замест навукі з дзяўчаткамі пляла, а хлопчыкаў паці амушала рабіць. У 1925 г. зьявіліся Бужынскую, — далі новую вучыцельку, — і новая ня была лепшая за старую. Цяпер сяляне рашылі ня пускаць дзяцей у польскую школу, а дабівацца сваей беларускай.

Ад рэдацыі. Гэтую справу перадалі мы ў Т-ва Беларук. Школы, каб яно памагло здабыць беларускую школу.

Х Парцёлявалі двор Селец. Сяляне суседняй в. Гандэвічы, Гандарскай гм. Лідскага пав., напісалі просьбу да Замскага камісара, каб прадалі ім куюск гэтай зямлі, што мяжуецца з сялянскаю зямлёю, — бо зямлі ў сялян мала, дый тая—адзін пясоч. Аж прышоў адказ, што сяляне з просьбай „спозніліся“, і таму ім не прададуць, а на той кавалак пасадылі асідніка, даўшы яму 60 гект. зямлі.

Х Пан Томчынікі з двара Малынікі, Заблудаўскай гм., Беластоцкага пав., нібы для дэбра сялян арганізаваў розныя „кулі“, а сам мучыць сялян і парабкоў сваіх, прымушаючы іх жыць у страшэнных варунках.

Х 1. X. г. г. вайт з пісарам у сялян в. Малешкі, Гаралоцкай гм., Беластоцкага пав., за падаткі паапсаваў жэты ў сналога. А ў беднай і кульгавай удавы Мар’яны Супрановіч апісалі двое апошніх параст, што ўзяла на адробак. Сяляне хлеба маюць толькі да Каляд, а тут і апошнія забіраюць.

Х У в. Ставок, у Піншчыне, пад адказначаючай тамашняга вайты і з учысьцем сэржэтар гміны і яго памощніка Пятручка Лівніцкага, сымстэматычна гіне беларуская апазіцыйная преса.

Ад рэдацыі. У гэтай справе треба сабраць пэўныя факты з сьведчання і прыслаць матэрыял у Соймавы Клюб Беларускай Сялянскага-Раб. Грамады; тады ў Сойме зробяцца захады, каб газэты ня гінулі.

Х Да вайны бяз конца царпелі сяляне в. Машталеры, Жыдамянскай гм., Гордзёнскага пав., ад генаральшы, уласніцы двара Закроўшчына. Цяпер гэты двор распарцёлявалі паміж польскімі мабрамі, афіцэрамі і жаўнерамі, дык і гэтыя ня лепшыя. Аднымі словам, „абое рабое“: які пан царскі, такі й пан „панскі“.

Х 3/X. г. г. у в. Малажанах, Докшыцкай гм., Дзівонскага пав., адблысь выбары гміннага гуртка Грамады. Грамадзісты, паміж іншым, паставалі змагацца з п’яствам. Сход закончыўся п’яньнем „Ад веку мы спалі“.

Х 11/VIII. г. г. абшарнік Орда Багдан з двара Красіева, Пінскага пав., пры малатарні бяз дай прычыны выцяў работніка Васіля Барана на твару і, не заплаціўшы, прагнаў з работы.

Ад рэдацыі. У гэтым выпадку вельмі надобра зрабілі рэшта работнікаў. Калі пан прагнаў аднаго работніка, то треба было ўсім кінучь работу і пайсьці да хаты, хай тады малаціў бы сам пан. Толькі гэтак можна змагацца з гэтым зьдзекам.

Х У 1921 г. абшарнік Сёкавінскі з Фальв. Пранчыкава, як прыхаў з Расей і вошы на ім поўзаві, дык прышоў жабруючы да сялян; сяляне памагалі яму, а цяпер воль што вытварэе.—Зная ён коні ў сялян Аляксандра Гліскага і Янкі Міклашэвіча, з в. Шалыгі, Гаралец. гм., Маладэчан. пав., дык па 10 злот. жагдаў ад каня.

Х Сяляне Пескаўскай гм., Ваўкавыскага пав., жалядца на шыка Хрыка Івана, які з вучыцелам Аляксандрам Мандзікам пасадыў у ваўкавыскі вострог лепшых сыноў беларускае вёскі. Але ня падаюць духам сяляне, кажучы: „да пары збавок воду носіць“.

Х З крыкам і лаянкай паліцыянт з м. Гарадна № 1439 з „калегай“ змусіў сялян в. Гаспыль, Гаралецкай гм., Маладэчан. пав. навыврэзваць у сябе тытул, а пасля напасаў на іх пракаод, пагразаўшы валькім штрафам.

Х Кастусь Гурэцкі з в. Гаспыль, Гаралец. гм., Маладэчан. пав., з сынамі Міхаэла і Уладзісьлаў ліжудца да пана Канарэўскага і ваюць з „Грамадой“. Запашацца то ў „Грамаду“, — ужо Гурэцкі навывперадкі багучь даянсьці Канарэўскаму, і ён прэрасімі, як зьдзіраньне непаспёлівай платы за пашу, змушае сялян выракацца „Грамады“. На шчасьце, гэта не памагае.

Х 27/IX. г. г. грамадзісты-хлопцы і дзяўчаты — ішлі з торгу ў Ісавічых і п’ялі: „Ад веку мы спалі“... Учучы гэта, нясьвічы Дубчынікі, што жыве ў в. Гален-

чыцаг, Борка-Гіцькай гм., Косаўскага пав., —кажа: „Мала ім вострагаў, дык куляў хопіць!“—Але на сялян навет гэтыя пастрахі хуліганаў, як Дубчынікі, ня маюць ушлюву.

Х Вёска, дзякуючы газэце і праграме „Грамады“, адраджаецца з кожным днём, сяляне так хутка пачынаюць прывыкаць да арганізацыі, як ня можна было спадзявацца. Той самы паліцыянт, які два месяцы назад наводзіў страх ў вёсцы, сёньня перарадзіўся ў маленькага бяздарнага чалавечка. Навет маленькія хлопчачкі, бегаюшыя па вуліцы і тыя ня дбаюць аб тым, каб баяцца паліцыянта.

Х 30/IX. г. г. сяляне пайшлі бульбу капаць да абшарніка Скірмунта і, чакаючы „жондцы“, гадаюць, пачом будуць плаціць за работу. Прышоў „жонда“, і хлопец Сьцяпан Валодзька з в. Бастычы, Ставецкай гм., Пінскага пав., прытаецца, пачом будуць плаціць за работу. А „жонда“, замест адказу, давай сыгнаць кіём хлапца!

— Вось часы Рабі Скірмунту і ня пятай за што,—а ці заплаціць, ці не заплаціць і колькі—ды калі,—ня пятайс!

Х Уначы з 2 на 3 кастрычніка ў м. Валожыне хтось пабіў паліцыянта. Ё воль тады паліцыя давай масава лавіць хлапцоў і рабці ім „дзвічэня“. —Спачкалі тады паліцыянты Сьцяпана М. і крыкнулі: „рэндэ до гурн“ і спыталіся, хто і окуль, — далі два разы на твару і сказалі: „Ідзь, хаме!“— Гэтак з беларуоам!

Х „Ацец“ В. Делманов Канстанціна-Яленіскай царквы ў м. Валожыне па 40 зл. бярэ за шлюб. Калі прыхаджане не прынясуць грошай на звонкі, то з амвону брыдка лаецца.

Х Гарасім Дудзёначак з в. Новікі, Мядзельскай гм., Пастаўскага пав., як выбіралі солтыса, то аднеківаўся ад солтыства, а цяпер дурныіх сялян.—Сны яго Янку запісаўся ў „Грамаду“, дык ён, зьбіўшы сына, жагдаў яму выпісацца з „Грамады“, а тых, хто запісаў, Лукішкамі страшыць.

Х 26 верасьня с. г. Ігнат Антончык з в. Карастова, Гаралецкага гм., ішоў у Наваградка. На 60 крокаў ад вёскі з кустоў раздаўся стрэл, і Антончык, ранены ў пятліну, паваліўся на зямлю. „Старыца“ злавлілі: гэта быў „жэндзік“ Аляксандар Ягнушэўскі.—Справа пайшла ў суд.

Х Шнік і правакатар Баначкоўскі Францішак засадзіў у вострог у Слоўіме нявіннага вучыцеля Паўла Саркевіча з в. Сялявічы, Міжавіцкай гм., Слоўіскага пав. Цяпер гэты шнік з Рытвінскім, камандантам Міжавіцкага пастаруіну, хацелі „прыпрацаць“ яшчэ і брата Паўла — Сьцяпана Саркевіча. Прышлі з вобскам, але Сьц. Саркевіч „па пятах“ хадзіў за „рэвідаванымі“. Дык тыя, які меўшы падставы арыштаваць, пайшлі ні з чым.

Х На оход гуртка „Грамады“ ў в. Падомлаў, Порпіцкай гм., Дзівонскага пав., прышоў Порпіцкі камандант з двума паліцыянтамі. Камандант сядзеў на сходах, а паліцыянты іншуравалі па вёсцы.—Булак-жа Янка—панскі падлізнік—увесь час круціўся каля паліцыянтаў, ды штосьці ім падбрэхваў.

Х Як апалеўшы, кідаўся Пілецкі—габвы з Новага Куранца—да Янкі Грыцку з в. Сакавічы, Курэнецкай гм., Вялейскага п. —калі хворы Грыцук пайшоў прайсьціся ў казённым десе, „Губскай дачы“. І гэты Пілецкі гэтак з усімі паступае, каго спаткае ў десе.

Х Паліцыянт Касцяян пастар. № 1499 і № 1880 усьцяж турбуюць дзёда Андрэя Русака з в. Івашчынічых, Вялейскага пав., — за тое, што ён закладае гурткі „Грамады“.

Х Казімер Варшчэўскі з в. Боўтрыкі Тарнапольскай гм., Ваўкавыскага пав., у лавозных пасталох ходзіць, а служыць паном і выступае проці „Грамады“.

Х 10/IX. г. г. прышоў паліцыянт у хутар Трайдякі, Дзятвінскага гм., Слоўімскага пав., ды, угледзіўшы, што Яўхім Кожалецкі будзе хату, прытаецца: ці мае ён дазвол. Той кажа: „не“. — Паліцыянт кажа: „Дай, я табе напішу „падане“, каб далі дазвол“. Кожалецкі згазіўся і падпісаў тое „падане“. Аж праз нейкі час замест дазволу прышло—або плаціць штрафу 50 зл., або сядзець 10 сутак за тое, што будаваў без дазволу.

Х Сьцяпан Камароўскі з двара Бараціна, Гаралецкага гм., Наваграда. пав., Аляксандар Калаць ды шнік Зьмітрэўскерка выступаюць проці „Грамады“ і робяць даносы на сялян, але вобскі па іх даносах „бэскупечны“.

Х У в. Рандзілаўшчыне, Казлавец. гм., Слоўімскага пав., ксьвядз з пенаю ў роце крычы на верыць шпэкелентым „большэвіком“ — „Грамадзе“. Але нішто яго ня слухае — і каталікі сыплучь у „Грамаду“.

Беларуская Кнігарня

(Белар. Выд. Т-ва Вострабрамскай № 1).

Паўторна паведамляе, што выканавае заказы на правіноўць за гатуноў, ці намядной платай па атрыманыя ня менш, як 1/2 часткі вартасьці заказу, як задатку. Заказы незадаткаваныя выконваюцца на будучь.

Цэны ў Каталёгу.

Каталёг высылаецца бясплатна па атрыманыя на перасылку 10 грошай прастым друкам і 40 гр. заказным.

Змаганьне за родную школу.

Падручнікі для беларускіх дзетак.

Хоць Урад на тысячы дэкларантаў абжаданні беларускае Школы яшчэ ня даў аніводнай, бацькі вучаць сваіх дзяцей па-беларуску дома.

Дзеля вашэйсказанага ніжэй падаем спіс беларускіх падручнікаў, якія можна выпісаць з Беларускае кнігарні ў Вільні пры Вострабрамскай вуліцы № 1.

Пры гэтым паведамляем, што пры заказе треба або ўсе грошы выслаць і дабавіць яшчэ на перасылку, або калі выпісаецца пшмат, то треба пры заказе паслаць ня менш як трэцію частку вартасьці і прасіць выслаць накладно платану.

Кнігарня ня можа выконваць заказаў, навет і накладно платану, калі ня прысланы грошы. І гэта кожнаму мусіць быць вразумела. Дапусьцім, што кнігарня выслала кнігі накладно платану; адрасат іх не атрымаў дзеля той ці іншай прычыны; кнігі вараваюцца назад. Ясна, што на гэтым праціць кнігарня.

Да гэтага часу заказчыкі матывавалі нам, што ня ведаюць цэнаў кніг, бо ня было каталёга.

Цяпер гэтакага тлумачэньня ня можа быць, бо каталёг ужо выданы і жадаючым выслаецца дарма; треба толькі паслаць на перасылку прастымі друкамі 10 гр., а заказнымі 40 грошаў.

Па атрыманыя грошаў заказ выконваецца хутка і акуратна.

Аб стыпэндыях.

Дзеля таго, што і да гэтага часу яшчэ прысылаюць просьбы аб залічэньні вучняў на стыпэндыі ў Віленскую Беларускаю Гімназію, Галоўная Управа Таварыства Беларускае Школы гэтым паведамляе зацікаўленых, што вольных стыпэндыяў у гімназіі ўжо няма. 6.XII 1926 г. Галоўная Управа.

Надужыцьце на пошце.

Шмат простых лістоў з Галоўнай Управы не даходзіць да адрасаў у вёскі, асабліва, калі яны ідуць праз гімну і наадварот, калі лісты ідуць з вёскі ў Галоўную Управу. Лёс гэтых лістоў розны. Ніжэй падаем дакумент аб надужыцьці ня з простым лістом, а заказным. Грамадзянін . . . . . правільна зрабіў. Радзім у падобных прыпадках кожнаму так рабіць.

Юрыдычныя парады.

Тараруу Ц. Як Ваш муж апісаў: ці гэта быў тастамэнт і ці ён быў зацьверджаны ў акружыньні судзе? Вяз гэтага адказаць Вам ня можам. Цыўнало Язюпу. 1) Треба прасіць акружыньні суд, каб прызнаў права ўласнасьці па даўнасьці. 2) Калі плаціць ня будучь, можна зямлю адабраць. 3) Павінны будучь плаціць толькі, колькі сказана ў кантракце. 4) Кантракт мае сілу, 5) Калі пашар таксама адданы ў арэнду, дык абсваць яго ня можаце, 6) Калі зямля належыць да швагры і яго брата, дык і хата ў роўні належыць да іх абодвух. Марповічу Піліпу. Над чым Ваш дзядзька пастаўлены апякунам? Колькі Вам гадоў? Вяз гэтага адказаць нам не можна. Язюпу Паўлу. Судом гэтае зямлі даходзіць брат ад Вас ня можа. Ваўнавыскаму Паўлу. Жонка мае права на 1/2 часть, а рэшта належыць да братыяе дачкі. Паўгрысеру. Можна толькі даць даверанасьць малодшаму брату. Зеленеўскаму Сьцяпану. Калі няма пажымаюцца спіску, то треба атрымаць з гімны пасьведчаньне, што дзядзька паходзіць з сялянства і што мае надзельную зямлю; гэтыя дакуманты треба падаць да павятовага старства і прасіць, каб выдаў пасьведчаньне, што на прыезд дзядзькі няма перашкод. Басу Аляксандру. 1) Можна. 2) Квадратнымі. Ніруму Яну. 1) Сястра мае права на 1/2 часть. 2) Калі зямля бацькаўская, то Вы ня яе права ня маеце; калі-б ён Вас усынавіў, то тады мелі-б права. Сяліанам в. Цары. Маюць. Падпішыну № 2822. Маці мае права на 1/2 часть, а рэшта дзедзіца паміж сынамі і дачкой на роўня часткі. Жылювічу Яну. Жонка мае права дахадзіць 1/2 часткі з таго, што меў-бы яе першы муж. Калі больш дзяцей у сьвека ня было, то яна мае права на 1/2 частку ўсей зямлі сьвэкара. Можна судзіцца.

Паштовая скрыннка.

„Падслушацелю“, Сераму, Вочавіду з Плячыніч, Селяніну. Вашы вестак не зьямшчаем, бо яны бяз адрасу Вашага і прозьвішча. Лясоце. Гэтак усёды на кожным кроку здараецца, што бепастаўна забіраюць падатка;—усе ад гэтага стогнуць і аб гэтым добра ведаюць.—таму Вашай весткі — пры нястачы месца — ня друкуем. Струнеўскаму, Тутэйшаму і Салаю. Вашы весткі для шырокіх сялянскіх мас ня цікавы. Канеўскаму. Другой Вашай весткі не зьямшчаем з прычыны недакладнасьцяў у ёй. Падпішыну № 1505. Шурпа ўжо закончыў свае „вольнае жыцьцё“, —аб ім не зьямшчае. Суседу. Уся брахня аб гр. Дразду ўжо выкрыта, таму Вашай карэсп. ня друкуем. Валожынскаму паракхініну і Недаленіну. Рэшта Вашых вестак ня цікавы, таму і не зьямшчаем. Суцьку. Ваша вестка аб Дубакох ня цікава і таму не зьямшчаем. Адавіану. Аб Макарэвічу мы пісалі

У Галоўную Управу Таварыства Беларускай Школы. Вільня, вул. св. Ганны № 2.

Сталюга жыхара вёскі Шылькі, Вайкалацкае гімны, Пастаўскага павету Шылькі Аляксандра сына Сьцяпана.

Далучаю пры гэтым канвэрт з квітом, выданым паштовай агенцыяй у Ваўкалаце, як доказ падаўня № 60, заказной пасылкі № 80 дня 16.XI.26 г., адрасаванай на імя Галоўнай Управы Таварыства Белар. Школы, дзе знаходзіліся лісты за № № 1 і 2 ад дня 14 лістапада 1926 г. Гэтыя лісты вярнуты мне 24.XI.26 г. па подлума распараджэньню кіраўніка паштовай агенцыі м-ка Ваўкалаты Браніслава Сварцэвіча, які наклеіў ужываных старых марак паштовых і гэтым зрабіў надужыцьце, бо лісты ў свой час не палалі па адрасу і страчана маіх 50 грошаў, якімі была аплачана пасылка.

Дзеля вышэйсказанага прашу Гал. Упр. Т-ва Белар. Школы, акіраваць гэтую справу да адпаведнае Улады, каб пацягнуць да законнай адказнасьці кіраўніка паштовай агенцыі м-ка Ваўкалата Браніслава Сварцэвіча, зьскажаць з яго за правалоку тэрміну далучэньня ліста па адрэсу дня 16.XII г. г. (дзевяць) 200 золотых і заплаціць мне 50 грошаў, якія я страціў на аплату ліста, каторыя пан кіраўнік Бр. Сварцэвіч сваім нягодным паступкам мне забанкрутаваў.

У выніку чаго падпісаваюся: 29.XI 1926 г. А. Шыльно.

УВАГА: Копія гэтага пісьма скіравана ў Паштавую Дырэкцыю.

Памылкі дэкларантаў.

Ня глядзячы на частыя рады і бэспасрэдняе ў Галоўнай Управе, і праз асобную інструкцыю, і праз газету, усётакі і яшчэ да гэтага часу некаторыя дэкларанты робяць ня так, як треба і гэтым пеуюць сабе справу. Апроч таго, прысланай у Управу скарга Галоўная Управа ня можа даць пэўнага ходу, бо дэкларанты самі зрабілі ня правільна. Так прыкладам у некаторых вёсках дэкларанты падпісваюцца ўдома і даюць паўнамоцніку, каб аднёс у гімну для заьверкі воітам. Зразумела, што вайт не пасьведчыць подпісаў, бо навет ня мае права.

Дык яшчэ раз прыпамінаем, што падпісвацца на дэкларациях треба ў гімні і ні ў якім разе не пасылаць праз паўнамоцніка. Няхай на гэта страціцца дзень, два, але будзе зроблена як належыць.

У папярэднім нумары. Бедняну Беларусу, Зубру. Вашы весткі з недакладнасьцямі і няма там Вашага адрасу, — таму і не зьямшчаем. Балуры. Ваша карэспанд. па зьместу сваёму не падходзіць у газету. Суседзян пашла Рагулі. Што пан пасол брыдка лаецца з сялянамі, дык мусіць выбары ня хутка! Пачакайце, як запяе перад выбарамі! — А што на вясялькі хлопец за плату адмовіліся падкідаць на „Ура“ прыцяляў Рагулі, дык зрабілі добра: пашаны за грошы ня купіш!

Усячына.

Падвойны нос.

Амерыканскі доктар Саўтэр падае выпадак з сваёй практыкі: у 3 гадовай дзяўчынке было 2 носы, адзін побач з другім. У кожнага носа своя пераборака, дзьве поздры. У гэтыя дзядзіцы ўсё іншае было нармальным. Хірург влучыў абодвы носы ў адзін, пры чым влучны пераборкі і выдаліў унутраныя сьценкі насоў з іх сьлізніцамі. Цяпер нос у дзяўчынкы крыху шырокі, але прадуе добра.

Звышмікраскоп.

У свой час вучоны Максвэль вылічыў, што павялічыць сілу мікраскопа ўжо нельга. Па Максвэлю найвышэйшае магчымае павялічэньне гэта такое, калі праз мікраскоп відаць цела, даўжыня і шырыня якога ня менш адной чатырохтысячай часткі міліметра (таўшчыня будавачнай галоўкі ў 4 б тысяч разоў больш таўшчыні гэткага цела). Адак, двое вучоных Келлер і Рар, не зьямняючы канструкцыі мікраскопа, зьямнілі чалавечэе вока фатаграфічным пласточкам, а замест сонечнага або электрычнага сьвятла пачалі ўжываць ультрафіалетаваыя праменьні. Дзякуючы гэтаму, удалося павялічыць вышэйазначаную сілу мікраскопа ў 2-3 разы.

Кольнасьць солі ва ўсіх акіянах і морах.

Вылічана, што пры поўным выпарэньні ўсёе масы вады зямной кулі, агульня аб’ём солі складуь бы 21,8 мільярд кубіч. кіліметраў, а па вазе — 48.400.000.000.000.000 тон. Калі-б размеркаваць усю гэту соль раўнамерным пластам на ўсёй зямлі, то атрымаўся-б пласт таўшчыней у 47,5 метра. З гэтае солі можна было-б 3 разы выліціць увесь Эўрапейскі кантынэнт са ўсімі яго Альпамі, Пірэнеямі, Балканамі, Каўказамі і г. д.

Разьба па дрэву электрычнасьцю.

У Амерыцы сконструіравана прылада, пры дапамозе якой можна рабіць у працягу некалькіх гадзін гэтыя прыгожыя і далікатныя малюнкы, якія ў ранейшыя часы чалавек рабіў некалькі год.

